

INTEGRITA MORÁLNEHO A KRITICKÉHO MYSLENIA V PREGRADUÁLNEJ PRÍPRAVE V ODBORE UČITEĽSTVO

Martina Kosturková¹

¹Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Ústav pedagogiky, andragogiky a psychológie, 17. novembra 1, 080 01 Prešov, Slovenská republika

Abstrakt

Intelektuálne cnosti sú veľmi dôležité schopnosti budúceho učiteľa. Majú veľký podiel na kultivovaní charakteru a stimulovaní kritického myslenia edukanta. Prejavujú sa hlavne konštitutívnou funkciou cnosti rozumnosti – frónésis – ako praktickej múdrosti, ktorá pomáha človeku identifikovať dva nezlučiteľné ciele, a to egocentrickosť a ohľaduplnosť. Práve intelektuálna rozumnosť (dôvera v rozum) sa vyžaduje na to, aby človek v sebe rozvinul sieť vzájomne prepojených cností – intelektuálnych i mravných, v ktorých sa zároveň integruje kritické a morálne myslenie. Cieľom štúdie je predstaviť integritu medzi morálnym usudzovaním a kritickým myslením u študentov učiteľstva – prostredníctvom intelektuálnych cností. Na meranie intelektuálnych cností sme využili metodiku Paula (1992). Nástroj pozostáva z 35 stratégií, ktoré kvantifikujú mieru stotožnenia respondenta s nimi. Prvých deväť stratégií tvorí afektívnu oblasť (intelektuálne cnosti). Úlohou študentov bolo ohodnotiť úroveň rozvoja jednotlivých stratégií na škále od 1 (pozitívne hodnotenie) po 7 (negatívne hodnotenie). Dostupný výber tvorilo N = 241 študentov 2.a 3. ročníka bakalárskych učiteľských študijných programov na Prešovskej univerzite v Prešove – Slovenská republika. Údaje sa zbierali v akademickom roku 2020/2021 na Prešovskej univerzite. Závbery, ku ktorým sme prostredníctvom realizovaného výskumu dospeli, celkom jasne smerujú k nevyhnutnej zmene akademickej prípravy budúcich učiteľov, a to tak, aby sa zabezpečil rozvoj ich intelektuálnych cností. Hoci je vysoká škola priesečníkom vplyvu rodinnej výchovy a edukácie základnej a strednej školy, s niektorými komponentmi kritického a morálneho myslenia (a stratégie rozvoja intelektuálnych cností k nim tiež patria) prichádzajú študenti vysokoškolsáci do kontaktu prvýkrát. To je podľa nášho názoru neskoro, a preto je naším úsilím podporiť nosné komponenty kritického a morálneho myslenia v takej miere, aby sa stali súčasťou autonómneho profilu začínajúceho učiteľa.

Kľúčové slová: rozumnosť; intelektuálne cnosti; kritické a morálne myslenie; spoločné štandardy myslenia; model integrity morálneho a kritického myslenia

Abstract

THE INTEGRITY OF MORAL AND CRITICAL THINKING IN THE UNDERGRADUATE TEACHER TRAINING

Intellectual virtues are very important skills of a future teacher. They play an important role in cultivating a character and stimulating the critical thinking of the educator. They are reflected mainly in the constitutive function of the virtue of reason - *phronesis* as a practical wisdom that helps one to identify two incompatible goals, namely egocentricity and consideration. It is just intellectual rationality (trust in reason) that is required for us to develop a network of interconnected virtues – both intellectual and moral, in which critical and moral thinking is integrated. The aim of the study is to present the integrity between moral reasoning and critical thinking in teacher students – through intellectual virtues. We used the methodology of Paul (1992) to measure intellectual virtues. The tool consists of 35 strategies that quantifying the extent to which the respondent identifies with them. The first nine strategies form the affective area (intellectual virtues). The students' task was to evaluate the level of development of individual strategies on a scale ranging from 1 (positive assessment) to 7 (negative evaluation). The available selection consisted of N = 241 students in their 2nd and 3rd year on bachelor's teaching programmes at Prešov University in Prešov –Slovak Republic. The data were collected in the academic year 2020/2021 at the University of Prešov. The conclusions of the research lead to a necessary change in academic training concerning the development of intellectual virtues. Although the university is at the crossroads of the influence of family education and the education of primary and secondary schools, university students come into contact with some components (e.g. strategies for the development of intellectual virtues) for the first time, which is very late. Our effort is to support the supporting components of critical and moral thinking to such an extent that they become a part of the autonomous profile of the beginning teacher.

Keywords: reasonableness, intellectual virtues, critical and moral thinking, common standards of thinking, a model of the integrity of moral and critical thinking

1. ÚVOD

Kritická a morálna myseľ je svetovými líderskými korporáciami označovaná za najžiadanejšiu myseľ budúcnosti. Dôvodom je tzv. inteligentná hlúposť a jej zvlášť zhubné pôsobenie v dnešnom svete. Myšlienka o tzv. inteligentnej hlúposti, pripisovaná prof. Ruiselovi (2018), nevychádza z nedostatku inteligencie, ale z jej zlyhania. Táto forma hlúposti je skutočnou chorobou súčasnej civilizácie. Deštruktívnymi faktormi sú zároveň egoizmus a intelektuálne neresti.

Rozvoj mravne rozumného jedinca je dlhý a namáhavý. Vyžaduje čas a prax. Ak nemáme na čom stavať, máme veľký problém, pretože miesto v spoločnosti zaberajú intelektuálne neresti, z ktorých vyplýva veľa utrpenia a negatívnych dôsledkov. Tieto nedisciplinované črty sa vyskytujú v mysli človeka prirodzene; vstupuje sa do nich kultivovaním intelektuálnych cností. Práve ony sú tie, ktoré nám umožňujú začať sa správne rozhodovať. Nosnou intelektuálnou cnosťou je rozumnosť (praktická múdrosť – *fronésis*), ktorú už Aristoteles spojil s pojmom správny úsudok.

Cieľom štúdie je v afirmatívnej línii argumentovať a:

- dokázať, že – cnosť rozumnosť (*fronésis*) podľa Aristotela, cnosť rozvážnosť (*prudentia*) v ponímaní Akvinského a cnosť dôvera v rozum v súčasnej koncepcii Paula – je základnou intelektuálnou metacnosťou kritického a morálneho myslenia;
- identifikovať úroveň intelektuálnych cností u študentov učiteľských odborov;
- predstaviť argumenty podpory intelektuálnych cností v akademickej príprave odboru Učiteľstvo a pedagogické vedy.

V teoretických východiskách upozorňujeme na dôvody potreby riešenia problematiky a predstavujeme nosné teórie, ktoré tvoria základ integrity kritického a morálneho myslenia. V metodológii predstavujeme posudzovaciu škálu intelektuálnych cností, ktorá bola predložená študentom učiteľstva v 2. a 3. ročníka v bakalárskych učiteľských programoch na Prešovskej univerzite v Prešove. Výsledky a diskusiu sme postavili na sumarizácii nosných zistení z rozsiahleho výskumu a doterajšej práce. V závere štúdie formulujeme záverečný

argument, argumenty na stimulovanie kritického a morálneho myslenia v akademickej príprave v odbore učiteľstvo.

Štúdia je výsledkom dlhodobého skúmania, analýzy, komparácie, dedukcie, zovšeobecnenia a i., ako aj využitia štandardizovaných merných prostriedkov v empirickom skúmaní. Základnými zdrojmi sú diela Aristotela, Akvinského, Paula a Elderovej.

Skúmanie témy je podporené aj grantmi VEGA 1/0174/20 a KEGA 025PU-4/2020.

2. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Problematica kritického a morálneho myslenia je rozsiahla a interdisciplinárna. V teoretických východiskách sa sústreďujeme len na východiskové tézy, ktoré preukazujú integritu medzi kritickým a morálnym myslením. Limity štúdie nedovoľujú ich detailne spracovanie.

Výskumy z centra *The Foundation for Critical Thinking* v posledných rokoch dokazujú, že kritické myslenie bez etiky mysliteľa sa využíva na racionalizáciu vlastných predsudkov; naopak, „dobré srdce“, t. j. absencia kvalitného kritického myslenia, je náchylné na manipuláciu (Paul, 2020). *Fronésis* (praktická múdrosť) v celej tejto integrite plní konštitutívnu funkciu. Je nosnou intelektuálnou cnosťou, ktorú už Aristoteles spojil s pojmom správny úsudok. *Fronésis* predstavujeme v troch teóriách ako základ integrity kritického a morálneho myslenia:

- Intelektuálna cnosť rozumnosť podľa Aristotela (preklad z roku 2021) je základnou integrujúcou intelektuálnou cnosťou, pretože má nezastupiteľnú úlohu pri riadení morálnych cností. Rozumnosť pomáha rozhodnúť sa, aké konanie je v tejto situácii potrebné, príp. aké prostriedky sú potrebné na to, aby človek dosiahol správny cieľ. Je v úzkom vzťahu s každou cnosťou a má v kritickom a morálnom myslení konštitutívnu funkciu.
- Intelektuálna cnosť rozvážnosť v Akvinského (komentár z roku 2021) ponímaní plní podobnú funkciu intelektuálnej cnosti ako cnosť rozumnosť u Aristotela, pretože z hľadiska predmetu (ktorým je konanie) je morálnou cnosťou; z hľadiska cieľa (ktorým je poznanie pravdy) je rozumovou cnosťou. Rozvážnosť figuruje popri spravodlivosti, statočnosti a umiernenosti, pričom sa považuje za podmienku ich dokonalosti: tieto tri cnosti kultivujú apetitívnu časť ľudskej duše, bez usmernenia zo strany rozvážnosti však ide skôr o náhodné inklinácie, ktoré môžu (ale nemusia) byť správne. V tomto zmysle plní rozvážnosť rovnakú

funkciu ako rozumnosť u Aristotela: prejavuje sa zvážením všetkých relevantných okolností danej situácie a ich zohľadnením pri konaní

- Paul a Elderová (2006) predstavili súbor intelektuálnych cností ako vlastností mysle, ktorých vrcholom a integrujúcou cnosťou je dôvera v rozum. Zároveň konštatujú, že morálne uvažovanie musí spĺňať rovnaké intelektuálne štandardy, aké platia pre ostatné oblasti znalostí. Ak má byť naše morálne zdôvodnenie zdravé, musí byť jasné, presné, precízne, relevantné, hlboké, široké, logické a netriviálne tie musia byť aplikovateľné základné elementy (zámer, otázky, informácie, interpretácie, koncepty, predpoklady, dôsledky, perspektívy). Vďaka tomu sa vzájomne rozvíjajú intelektuálne cnosti a popri nich aj morálne. *Fronésis* (praktická múdrosť) – intelektuálna metacnosť – je zastrešujúcim pojmom celého procesu uvažovania. Tento náročný proces integrity kritického a morálneho myslenia prostredníctvom intelektuálnych cností znázorňuje schéma 1.

Prostredníctvom troch teórií (Aristotela, Akvinského a Paula) v afirmatívnej argumentácii dokazujeme, že *Fronésis* (praktická múdrosť) je nosná integrujúca metacnosť kritického a morálneho myslenia, pretože je to intelektuálna cnosť, ktorá sa zaoberá ľudskými činmi. Je to nielen schopnosť odôvodnenej voľby, ale aj odôvodnená morálna voľba prostredníctvom praktického syllogizmu v konkrétnych situáciách. Svojou funkciou riadi ostatné cnosti (intelektuálne aj mravné), ktoré sú vzájomne prepojené. Vzájomná závislosť intelektuálnych návykov vedie k disciplinovanému sebaovládaniu vďaka rozumnosti.

3. METODOLÓGIA VÝSKUMU

Intelektuálne cnosti sú základom integrity kritického a morálneho myslenia. Cieľom empirického skúmania bolo zistiť úroveň rozvoja intelektuálnych črt študentov učiteľstva, nakoľko sa domnievame, že by mali byť nutnou výbavou ich profesionality a skrytého kurikula. Výskumný súbor (dostupný výber) tvorili študenti 2. a 3. ročníka v bakalárskom štúdiu učiteľstva na Prešovskej univerzite v Prešove (n = 246).

Základným merným prostriedkom bola schéma 35 stratégií podľa Paula (1992). Jej afektívnu zložku sme upravili na intelektuálne črty (Tabuľka I). Študenti ju vyplnili začiatkom akademického roka 2020/2021. Úroveň rozvoja jednotlivých stratégií respondenti posudzovali na škále od 1 (pozitívne hodnotenie) po 7 (negatívne hodnotenie). Hodnoty označené v tabuľke pri komponentoch symbolom

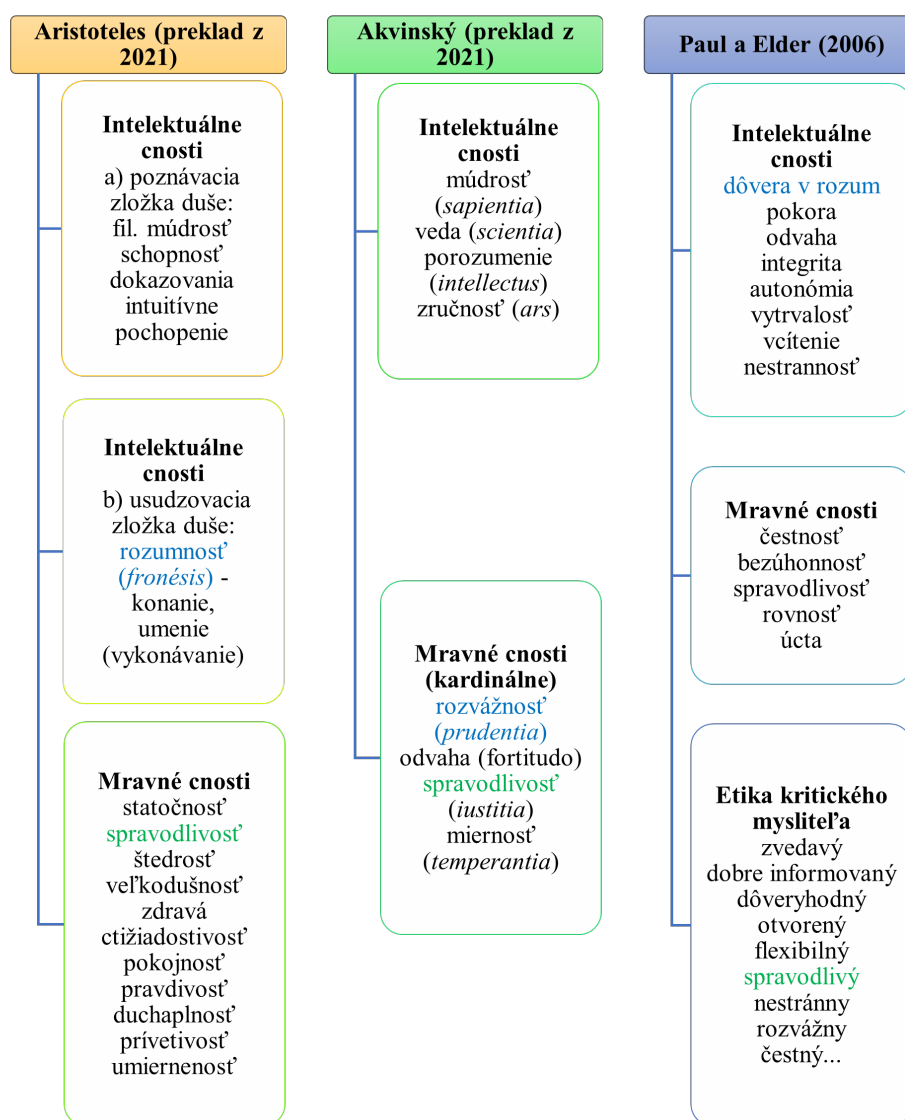

Schéma 1: Integrita kritického a morálneho myslenia v problematike cností
 Zdroj: Kosturková (2022)

hviezdičky (*) boli uvedené v opačnej (reverznej) podobe z dôvodu predchádzania stereotypnosti pri posudzovaní. Vypĺňanie skrátenej verzie trvalo približne 15 minút.

4. VÝSLEDKY A DISKUSIA

Paul a Elder (2001) konštatujú, že najmä afektívna oblasť tvorí podstatu schopností poznávania a akceptácie objektívnej reality; v takýchto prípadoch/situáciách je človek otvorený voči hodnotám či názorom druhých. Napr. Chao *et al.* (2003) k intelektuálnym črtám zaraďuje zvedavosť, otvorenosť v myslení, flexibilitu, systematickosť a i. Vymedzujú sa tiež ako dispozície alebo postoje človeka voči vonkajšej realite. Považujeme ich za veľmi dôležité,

pretože bez nich nie je kritické myslenie a morálne usudzovanie vôbec možné.

Pri hodnotení úrovne intelektuálnych cností študentov učiteľských študijných kombinácií sme využili metodiku arbitrárneho postupu (Tabuľka II).

Rozvoj etiky kritického mysliteľa sa môže uskutočňovať aj cez podporu intelektuálnych cností, a to najmä prostredníctvom uplatňovania stratégií zacielených na stimuláciu systematizácie a kontextualizácie poznatkov, argumentácie, kooperácie a riešenia problémov. Pri realizácii výskumu bola každá cnosť vysvetlená a až následne študenti pristúpili k jej hodnoteniu. Študenti učiteľských študijných programov hodnotili úroveň rozvoja intelektuálnych cností v edukácii priemernou hodnotou $M = 4,50$ ($SD = 1,34$), čo predstavuje škálu 5 (skôr

Tabuľka I: Schéma intelektuálnych črt kritického a morálneho mysliteľa

Intelektuálne cnosti	P. č.	Opis oblastí stratégií	Škála						
Intelektuálna autonómia	1.	Nezávislosť myslenia	1	2	3	4	5	6	7
Intelektuálna spravodlivosť	2.	*Rozvíjanie pochopenia sociálneho a egocentrického určenia	7	6	5	4	3	2	1
Intelektuálna empatia	3.	Uplatňovanie nezaujatosti	1	2	3	4	5	6	7
	4.	Skúmanie emócií	1	2	3	4	5	6	7
Intelektuálna pokora	5.	*Rozvíjanie intelektuálnej skromnosti a zdržanie sa úsudku	7	6	5	4	3	2	1
Intelektuálna odvaha	6.	Rozvíjanie intelektuálnej odvahy	1	2	3	4	5	6	7
Intelektuálna integrita	7.	Viera v integritu	1	2	3	4	5	6	7
Intelektuálna vytrvalosť	8.	Rozvíjanie intelektuálnej vytrvalosti	1	2	3	4	5	6	7
Intelektuálna a dôvera v rozum	9.	Rozvíjanie dôvery v racionalitu	1	2	3	4	5	6	7

Legenda: * – reverzná škála.

Zdroj: Paul (1992)

Tabuľka II: Kritériá úspešnosti vyjadrené priemernou hodnotou v jednotlivých škálach

Scale	1	2	3	4	5	6	7
Average scale range	1–1,85	1,86–2,71	2,72–3,57	3,58–4,43	4,44–5,29	5,30–6,15	6,16–7,01

Zdroj: autorské spracovanie

negatívne hodnotenie; pozri Tabuľka II). Nepriaznivé výsledky v tejto oblasti realizovaného výskumu potvrdzujú iné štúdie, ktoré rovnako zistili nízku úroveň kritického myslenia, nedostatočnú inklináciu k racionálnemu uvažovaniu atď. (napr. Hanák, Čavojová & Ballová Mikušková, 2014; Čavojová & Jurkovič, 2017; Petrasová, 2021, Rusnáková & Kučerková, 2021 a i.). Na základe toho možno usúdiť, že podceňovanie problematiky intelektuálnych cností v akademickej príprave budúcich učiteľov je zjavné už dlhšie obdobie a stále pretrváva.

Deskriptívne informácie svedčia o tom, že najkritickejšie hodnotenie bolo dosiahnuté v stratégiách zameraných na uplatňovanie nezaujatosti ($M = 4,84$; $SD = 1,3$). Tie sa nachádzajú v oblasti *intelektuálnej empatie*. Paul & Elder (2013) ju ponímajú ako schopnosť porozumieť názorom ostatných a presne ich rekonštruovať. Je protipólom egocentrickej tendencie každého človeka identifikovať pravdu so svojimi dlhoročnými predsudkami, stereotypmi alebo presvedčeniami. Egocentrizmus je považovaný za jednu z najväčších bariér v kritickom myslení a morálnom usudzovaní. Prax a súčasné negatívne trendy len potvrdzujú, aké

nevhodné a nešťastné rozhodnutia môže prinášať v celom spektre oblastí života spoločnosti.

Ďalšie negatívne hodnotenie sa objavilo pri *intelektuálnej dôvere v rozum*, t. j. pri stratégiách zameraných na rozvíjanie dôvery v racionalitu ($M = 4,83$; $SD = 1,21$). K ich žiaducimi prejavom pritom patrí nepodliehať manipulácii či kontrafaktovému mysleniu. Súčasťou intelektuálnej cnosti zameranej na rozumnosť je aj schopnosť hodnotiť argumenty a rozpoznávať tie relevantné od irelevantných. To, aké je dôležité vedieť racionálne, nezávisle, nezaujato a na základe čo najväčšieho množstva relevantných informácií realizovať vlastné rozhodnutia, zdôrazňujú Huitt (1988), Čavojová a Jurkovič (2017), Knapík (2020a, 2020b) a i.

Negatívne hodnotenie bolo zaznamenané tiež pri stratégiách zameraných na *intelektuálnu autonómiu* ($M = 4,90$; $SD = 1,13$). Klooster (2002), profesor americkej literatúry na Hope College v USA, stanovil práve nezávislosť myslenia za prvé kritérium kriticky mysliaceho človeka – človeka, ktorý je zvedavý, neustále formuluje nové otázky, oceňuje tvrdenia a argumenty iných, no ak sú nesprávne, nemá problém ich odmietnuť. S nezávislosťou myslenia súvisia aj iné stratégie,

Tabulka III: Deskriptívna štatistika hodnotenia rozvoja intelektuálnych cností

Intelektuálne cnosti		Afektívne stratégie	Priemer	SD	min	max
Intelektuálna autonómia	1.	Nezávislosť myslenia	4,43	1,29	1	7
Intelektuálna spravodlivosť	2.	*Rozvíjanie pochopenia sociálneho a egocentrického určenia	4,24	1,26	1	7
Intelektuálna empatia	3.	Uplatňovanie nezaujatosti	4,84	1,33	1	7
	4.	Skúmanie emócií	4,14	1,21	1	6
Intelektuálna pokora	5.	*Rozvíjanie intelektuálnej skromnosti a zdržanie sa úsudku	4,51	1,26	1	7
Intelektuálna odvaha	6.	Rozvíjanie intelektuálnej odvahy	4,47	1,48	1	7
Intelektuálna integrita	7.	Viera v integritu	4,61	1,48	1	7
Intelektuálna vytrvalosť	8.	Rozvíjanie intelektuálnej vytrvalosti	4,43	1,41	1	7
Intelektuálna dôvera v rozum	9.	Rozvíjanie dôvery v racionalitu	4,83	1,21	1	7
Celkové skóre priemeru			4,50	1,34	1	7

Legenda: * – reverze scale, SD – standard deviation, min – minimum value, max – maximum value.

napr. tie, ktoré rozvíjajú intelektuálnu odvahu, vytrvalosť, integritu či autonómiu.

Uvádzame argumenty na potrebu podpory kultivácie charakteru a kritického myslenia v pregraduálnej príprave v odbore učiteľstvo:

- 1) Argument hodnotovo orientovanej racionality** – učenie, že cnosti sa dajú naučiť (Pavlovkin 2019; MacIntyre, 1981).
- 2) Socializačný argument** – akademická príprava je povinná podporovať študentov, aby sa stali dobrými občanmi v kontexte praktickej múdrosti *fronésis* (Aristotelovský, Akvinského a Paulov model). Integrita kritického a morálneho myslenia v edukácii je dôležitá, pretože naše školy opúšťajú absolventi síce kognitívne vybavení, ale bez intelektuálnych cností (tzv. individuálni kognitívni egoisti). Spoločenské dianie naznačuje, že naša spoločnosť viac ako inokedy potrebuje kriticky zmýšľajúceho a morálne zodpovedného človeka.

3) Argument integrity kritického a morálneho myslenia zasadený v obsahovom štandarde – intelektuálne cnosti, mravné cnosti – etika kritického mysliteľa (Šufáková, Ferencová a Ištvan, 2019); kognitívna stránka sa totiž nedá oddeliť od afektívnej a konatívnej stránky. Z toho vyplýva potreba redizajnu pregraduálnej prípravy v odbore učiteľstvo. Očakávame, že následne cnosti výkonu v praxi budú skôr súčasťou skrytého curricula, a to ako vlastný étos.

4) Argument kvality osobného života a profesijného rastu budúceho učiteľa – akademická pôda má povinnosť podporovať edukantov vo výsledkoch vzdelávania orientované na 5 myslí budúcnosti podľa Gardnera (2009): kritická, tvorivá, disciplinovaná, etická a tolerantná; sú súčasťou autonómneho profesijného profilu budúceho učiteľa.

ZÁVER

Intelektuálne cnosti sú veľmi dôležité schopnosti budúceho učiteľa. Majú veľký podiel na kultivovaní charakteru a stimulovaní kritického myslenia edukanta. Prejavujú sa hlavne konštitutívnou funkciou cnosti rozumnosti – *fronésis* – ako praktickej múdrosti, ktorá pomáha človeku identifikovať dva nezlučiteľné ciele, a to egocentrickosť a ohľaduplnosť. Praktická múdrosť pomáha odlišiť kritického mysliteľa so slabým zmyslom (sebecké kritické myslenie) od kritického mysliteľa so silným zmyslom (spravodlivé kritické myslenie); je jednou z najdôležitejších hodnôt a ústredným bodom nášho života. Mať dôveru v rozum znamená pokladať dobré uvažovanie za základné kritérium, podľa ktorého sa má posúdiť, či prijať, alebo odmietnuť akékoľvek presvedčenie, príp. pozíciu. Práve intelektuálna rozumnosť (dôvera v rozum) sa vyžaduje na to, aby človek v sebe rozvi-

nul sieť vzájomne prepojených cností – intelektuálnych i mravných, v ktorých sa zároveň integruje kritické a morálne myslenie.

Intelektuálne cnosti sú v problematike kritického a morálneho myslenia vzájomne závislé. Podľa Paula a Elderovej (2013) v procese rozhodovania využívajú rovnaké štandardy myslenia (jasnosť, presnosť, konkrétnosť, relevantnosť, logickosť, význam, úplnosť, neustrannosť, hĺbka), tie musia byť aplikovateľné na základné elementy (zámer, otázky, informácie, interpretácie, koncepty, predpoklady, dôsledky, perspektívy). Vďaka tomu sa vzájomne rozvíjajú intelektuálne cnosti a popri nich aj morálne. *Fronésis* (praktická múdrosť) – intelektuálna metacnosť – je zastrešujúcim pojmom celého procesu uvažovania.

Výskumom sme zistili, že rozvoj intelektuálnych cností v akademickej príprave budúcich učiteľov absentuje. Na základe dlhodobého skúmania problematiky reflektujeme, že najskôr si musíme uvedomiť vlastnú úroveň intelektuálneho rozvoja a objaviť to myslenie, ktoré nás dostáva do problémov, a to, ktoré nám umožní rásť. Rovnako si musíme uvedomiť úroveň intelektuálneho rozvoja študentov; zamerať sa na fázy vývoja kritického a morálneho myslenia, cez ktoré musia napredovať, pretože úspech v edukácii závisí na intelektuálnej kvalite vzdelávania študenta. Za základ považujeme nielen poznatky Elderovej a Paula (2013): „...ide o schopnosť a dispozíciu zlepšiť svoje myslenie tým, že ho systematicky podrobíme intelektuálnemu sebahodnoteniu“, ale predovšetkým návrat k etike cností.

LITERATURA

- Akvinský, T. (2021). *Summa Teologická*. Prel. Machula.[online]. [2020-11-28]. Retrieved from: <http://areopag.sk/thomas/SummaTheologica.html>
- Aristoteles. (2021). *Etika Nikomachova*. Prel. A Kříž. Praha: Rezek.
- Čavojová, V., & Jurkovič, M. (2017). Výskum racionality a rozhodovania na slovenských učiteľoch s rôznou úrovňou profesionálnej skúsenosti. In P. Halama (Ed.), *Rozhodovanie profesionálov. Procesuálne, osobnostné a sociálne aspekty* (s. 80–95). Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV.
- Gardner, H. (2009). *5 Minds for the Future*. Boston: Harvard Business School Press.
- Hanák, R., Čavojová, V., & Ballová Mikušková, E. (2014). Educating rationality: assessing master rationality motive in future teachers. In: *INTED 2014 Publication* (6458–6463). Valencia: IATED.
- Huitt, W. (1988). Personality differences between Navajo and non-Indian college students: Implications for instruction. *Equity & Excellence*, 24(1), 71–74.
- Chao, S. Y. et al. (2003). Identifying Critical Thinking Indicators and Critical Thinker Attributes in Nursing Practice. *Journal of Nursing Research*, 21(3), 204–210.
- Klooster, D. (2000). Co je kritické myšlení? *Kritické listy: občasník pro kritické myšlení*. Praha: Kritické myšlení. [online]. [cit. 2020-10-16]. Retrieved from: <https://adoc.pub/co-je-kriticke-mysleni.html>
- Knapík, J. (2020a). *Hodnotová orientácia študentov vysokých škôl*. Verbum: Katolícka univerzita v Ružomberku.
- Knapík, J. (2020b). The moral value orientations of university students. In: *Ad Alta*, 10(1), 128–131.
- Kosturková, M. (2022). Integrita kritického a morálneho myslenia v problematike cností a vo výskume. Prešov: Rokus.
- MacIntyre, A. (1981). *After Virtue. A Study in Moral Theory*. Notre Dame [Indiana]: University of Notre Dame Press.
- Paul, R. W. (1992). *Critical Thinking: what Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. Rohnert Park CA: Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R. W. (2020). *Critical Thinking, Moral Integrity and Citizenship*. Thomales [CA]: Foundation for Critical Thinking. [online]. [cit. 2022-08-20]. Retrieved from: <http://www.criticalthinking.org/pages/critical-thinking-moral-integrity-and-citizenship-teaching-for-the-intellectual-virtues/487>
- Paul, R. W., & Elder, L. (2001). *Critical thinking: Tools for talking charge of your learning and your life*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Paul, R. W., & Elder, L. (2006). *The Thinker's Guide to Understanding the Foundations of Ethical Reasoning*. Dillon Beach [CA]: Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R. W., & Elder, L. (2013). *The Thinker's Guide to Ethical Reasoning*. New York: Rowman & Littlefield.
- Pavlovkin, K. (2019). K otázke rozlíšenia intelektuálnych a mravných cností u Aristotela a Tomáša Akvinského a ich významu pre súčasnosť. *Filozofia*, 74(3), 181–193.
- Petrasová, A. (2021). *Kritické myslenie a učenie sa v súvislostiach*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.

- Ruisel, I. (2018). *Múdrosť a hlúposť*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV.
- Rusnáková, N., & Kučerková, M. (2021). Reading Literacy in the Foreign Language. The Key Position of the Input Text and its Selection. In: Proceedings of INTED2021 Conference, pp. 8762–8767.
- Šuťáková, V., Ferencová, J., & Ištvan, I. (2019). *Škola v procese zmeny*. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied.

Kontakt

doc. PhDr. PaedDr. Martina Kosturková: martina.kosturkova@unipo.sk